

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W KONINIE
АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК У КОНІНІ
UNIWERSYTET NARODOWY W UŻHORODZIE
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
POŁUDNIOWO-WSCHODNI INSTYTUT NAUKOWY W PRZEMYSŁU
ПІВДЕННО-СХІДНИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ У ПЕРЕМИШЛІ

ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI I NAUKI –
STAN, PROBLEMY, PERSPEKTYWY.

TOM 7: CZYNNIKI WARUNKUJĄCE JAKOŚĆ BADAŃ JAKOŚCIOWYCH

Pod redakcją naukową:

Jan Grzesiak, Ivan Zymomrya, Vasyl Ilnytskyj

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ:
РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.**

TOM 7: ЧИННИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКІСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

За науковою редакцією:

Ян Гжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький

Konin – Użhorod – Przemyśl
2022

Конін – Ужгород – Перемишль
2022

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43
Р 64

Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том 7: Чинники оцінювання якісних досліджень [колективна монографія] / [Наукова редакція: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль: Посвіт, 2022. 224 с.

Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy. Tom 7: Czynniki warunkujące jakość badań jakościowych [monografia zbiorowa] / [Redakcja naukowa: J. Grzesiak, I. Zymomyra, V. Ilnytskyj]. Konin – Užhorod – Przemyśl: Poswit, 2022. 224 s.

ISBN 978-83-60374-99-3

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43

Редакційна колегія:

д-р габ, проф. **Я.Гжесяк**; д-р філол. н., проф. **І.Зимомря**; д-р філол. н., проф. **М.Зимомря**; д-р юрид. н., проф. **В. Галуцько** (відповідальний секретар); канд. філософ. н., доц. **П.Давидов**; д-р філол. н., проф. **О.Добровольська**; д-р іст. н., проф. **В.Ільницький**; д-р габ. **М.Кабат**; д-р пед. н., проф. **Ю.Кузьменко**; д-р пед. н., проф. **Т.Мішеніна**; д-р габ. **Я.Морбітцер**; д-р пед. н., проф. **О.Невмержицька**; д-р філол. н., проф. **А.Печарський**; д-р **Г.Войтеховська**; канд. філол. н., доц. **Р.Жовтани**; канд. філол. н., доц. **О.Зимомря**; канд. пед. н., доц. **М.Пагута**.

Kolegium redakcyjne:

dr hab., prof. J.Grzesiak; dr hab., prof. I.Zymomyra; dr hab., prof. M.Zymomyra; V.Boichuk; dr hab., prof. V.Halunko (executive editor); dr P.Davydov; dr hab., prof. V.Ilnytskyj; dr hab. M.Kabat; dr hab., prof. J.Kuzmenko; dr hab., prof. O. Dobrowolska; dr hab., prof. T.Mishenina; dr hab. J.Morbitzer; dr hab., prof. **O.Newmerzycka**; dr hab., prof. A.Peczarskyj; dr H.Wojciechowska; dr **R.Zowtani**; dr O.Zymomyra; dr M.Pahuta.

Рецензенти:

д-р габ., проф. Катажина Новаковска
д-р педагогічних наук, проф. Ігор Добрянський

Recenzenci:

dr hab., prof. Katarzyna Nowakowska
dr hab., prof. Ihor Dobriański

ISBN 978-83-60374-99-3

© Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький, 2022
© Посвіт, 2022

ЗМІСТ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

Антонюк Я., Ільницький В. Обмін населенням між УРСР та ЧСР: оунівський чинник.....	7
Зумотуга М., Зумотуга І. Bronisława Maria Kulka: życie przez pryzmat nauki.....	18
Мальшина К. Словенський друк про Україну у 1938–1940 рр.	25
Маркуляк Л. Барвистий світ художника Артура Верони.....	33
Романова Н. Вербалізація усмішки в німецькомовній мета культурі (на матеріалі роману Р. Mayle «Hotel Pastis»).....	42
Чубіна Т., Федоренко Я. Особливості еволюції феміністичних теорій від XVIII ст. до сьогодення: історичний аспект.....	55
Чуйко О., Хомин В. Методологія дослідження мистецької спадщини Галицько-Волинської держави в аспекті міжнародних контактів.....	68

ПЕДАГОГІКА. СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Барановська О. Підручник для початкової школи в умовах змішаного навчання.....	76
Гоголь Т., Кіндрат В. Педагогічні умови формування організаційно-управлінських компетенцій майбутніх тренерів-викладачів у процесі професійної підготовки.....	88
Grzesiak J. Ewaluacyjnie o ewaluacji jakości badań edukacyjnych.....	100
Kabat M. Ewaluacja i autoewaluacja w badaniach jakościowych nad zawodem nauczyciela.....	111
Калініченко З. Актуальні проблеми професійної підготовки сучасних фахівців.....	124
Краснобокий Ю., Ткаченко І., Ільницька К. Характерні ознаки кризи в освіті й можливі шляхи її подолання.....	132
Кришталь А. Особливості визначення співавторства у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту.....	140
Микитюк О, Зачепа А., Кулинич М., Тюріна Т., Сельменська З. Парадигма дослідження емоційного здоров'я і протидії емоційному вигоранню учасників навчально-виховного процесу.....	150
Morbíter J. Jakościowe media w badaniach jakościowych nad edukacją.....	162
Олефір О. Напрямки попередження виникнення порушень письма у дітей.....	171
Оржинська Е. Діалектика та метафізика (в пошуках універсального методу).....	179

Плужнікова Т., Голованова І., Костріков А., Ляхова Н., Краснова О., Марти- ненко Н. Визначення ролі культури управління в сучасних умовах розвитку ринкових відносин.....	187
Пюрко В., Христова Т., Пюрко О., Казакова С. Сучасні вектори професійної підготовки фахівців з фізичної терапії й ерготерапії.....	195
Хомишак О. Цифрова компетентність учителя англійської мови – складник про- фесійної підготовки у закладах вищої освіти.....	208
Відомості про авторів.....	221

CONTENTS

HUMANITIES

Antoniuk Y., Ilnytskyi V. Population exchange between the USSR and the Czechoslovak Republic: the OUN factor.....	7
Zymomyra M., Zymomyra I. Bronisława Maria Kulka: life through the prism of science.....	18
Malshina K. The Slovenian political and cultural press about Ukraine in 1938–1940.....	25
Markuliak L. The colorful world of the artist Arthur Verona.....	33
Romanova N. Verbalization of a smile in German-speaking metaculture: A case study of P. Mayle "Hotel Pastis"	42
Chubina T., Fedorenko Y. Peculiarities of the evolution of feminism theories from XVIII till nowadays: historical aspect.....	55
Chuyko O., Khomyn V. Methods of research of artistic heritage of Galicia-Volynia state from the perspective of international contacts.....	68

PEDAGOGY. SOCIAL SCIENCES

Baranovska O. A textbook for elementary school in the conditions blended learning.....	76
Hohol T., Kindrat V. Pedagogical conditions for the formation of organizational and administrative competencies of future trainers-teachers in the process of professional training.....	88
Grzesiak J. Evaluation on the evaluation of the quality of educational research.....	100
Kabat M. Evaluation and self-evaluation in qualitative research on the teaching profession.....	111
Kalinichenko Z. Actual problems of professional training of modern specialists.....	124
Krasnobokyj Y., Tkachenko I., Ilnitskaja K. Characteristic signs of the crisis in education and possible ways to overcome it.....	132
Kryshal A. The Peculiarities of Co-Authorship Determination in the Context of Future Specialists of The Civil Protection Service Professional Education.....	140
Mykytyuk O., Zachepa A., Kylinich M., Tyurina T., Selmenska Z. Paradigm of research of emotional health and resistance to emotional burning out of participants of the education process.....	150
Morbitzer J. Qualitative media in qualitative research on education.....	162
Olefir O. Directions for preventing writing disorders in children.....	171
Orhynska E. Dialectics and metaphysics (in search of a universal method).....	179

Pluzhnikova T., Holovanova I., Kostrykov A., Liakhova N., Krasnova O., Martynenko N. Defining the role of management culture in modern conditions of market relations development.....	187
Pyurko V., Khrystova T., Pyurko O., Kazakova S. Modern vectors of professional training of specialists in physical therapy and occupational therapy.....	195
Khomyshak O. Future English teacher's digital competence – a constituent component of the professional training in higher educational establishments.....	208
Information about the authors	221

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИХ
КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

The work reveals the features of professional training of future specialists in physical culture and sports in higher education institutions. There is determined the content and structure of organizational and administrative competencies. The pedagogical conditions for their effective formation of future trainers-teachers are revealed. The model of formation of organizational and administrative competencies is developed and the expediency of its implementation is substantiated. There are suggested practical recommendations and ways to improve the training of specialists in physical culture.

Key words: *competence, proficiency, competence approach, organizational and administrative competencies, pedagogical conditions, professional training, trainer-teacher.*

Однією з основних умов розвитку вищої освіти на сучасному етапі є впровадження інноваційних процесів у зміст та організацію діяльності суб'єктів освітнього процесу. Центром нашої уваги є інновації, що входять у практику вищої освіти з підготовки фахівців галузі фізична культура і спорт, спрямовані на підготовку тренерів-викладачів, які вміло володіють прийомами, формами та методами організаційно-управлінської діяльності, відповідно до вимог державного замовлення та запитів реальної практики.

Результати опитувань керівників освітніх організацій, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних клубів, які виступають стейкхолдерами і долучаються до розробки освітніх програм та ряд досліджень, пов'язаних з фізичною культурою і спортом, свідчать про зростаючу роль організаційно-управлінської діяльності, до якої повинен бути готовий майбутній бакалавр з фізичної культури та спорту. Як суб'єкт навчальної та тренувальної діяльності, він повинен бути комунікабельним, вміти управляти людьми, що навчаються або займаються спортом, знаходити спільну мову з батьками, приймати обґрунтовані і виважені педагогічні рішення, у тому числі при виборі засобів і методів навчального чи тренувального процесів, здійснювати доцільний педагогічний вплив (використовувати систему педагогічних прийомів), передбачати і визначати тенденції розвитку фізичної культури та спорту (знати і використовувати інноваційні методи і технології педагогічної та тренувальної діяльності). Причиною труднощів у професійній діяльності, вважають роботодавці, є невміння правильно організувати і керувати навчальним і тренувальним процесами. Прямим підтвердженням затребуваності організаційно-управлінської діяльності є факт послідовного включення її в перелік видів професійної діяльності, до здійснення яких повинен бути готовий випускник.

Отже, сучасні вимоги до формування й розвитку справжнього професіонала потребують наближення структури особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту до вимог практичної діяльності, виконуваних функцій, соціальних і професійних ролей, що забезпечуються наявністю необхідних організаційно-управлінських якостей та здібностей.

Професія тренера-викладача характеризується набуттям у процесі навчання і виховання комплексу систематичних знань, умінь і навичок, здібностей і переконань фахівця, що є передумовою виконання кваліфікаційної діяльності у нематеріальній сфері. Вона значно відрізняється від інших професій тим, що є формою професійної діяльності людини, орієнтованої, насамперед, на процес роботи, а не на результат, що досягається (до цього напрямку професійної діяльності, крім педагогічних професій, також відносяться професії художника, композитор та ін.).

Основною функцією тренера-викладача є навчання та розвиток в учнів високої спортивної майстерності внаслідок багаторічного тренування. Але поряд з цим тренер виконує і інші функції (господарсько-організаційні, які часто перекладаються на інших осіб), які умовно поділяють на такі групи: експертно-консультаційні (тренер виступає як фахівець, вчитель, що володіє знаннями з соціальних питань: з методики навчально-тренувального процесу; з тактики ведення змагальної боротьби; стану спортивного інвентаря і т.п.), а при роботі з дитячими колективами він повинен володіти певною ерудицією і з інших питань, що не відносяться до його професії; проектні (тренер повинен уміти здійснювати перспективне і поточне планування). Особливо потрібно відмітити уміння створювати в учнів мотивацію на перспективу, що значно підвищують їх самовіддачу; господарсько-організаційні (адміністративні) (забезпечення спортсменів інвентарем, спортивною формою, оренда спортивних баз для занять, розміщення спортсменів на зборах і змаганнях, організація лікарського і психофізичного контролю за станом спортсменів і т.п.); функції представництва (з одного боку, тренер є для команди представником керівництва, а з іншої – він сам представляє команду перед більш високими спортивними організаціями (спорткомітетами, федераціями, асоціаціями); виховні (передусім це цілеспрямований вплив на спортсменів, але ця функція іноді здійснюється стихійно, внаслідок наслідування учнями свого вчителя. Учні, особливо у юнацькому віці, прагнуть ідентифікуватися з тренером, легко і з готовністю сприймають його настанови, цінності, відносини і особливості поведінки. Тому дуже важливо, щоб тренер володів соціально-позитивними рисами особистості [6].

Сучасний спорт вимагає неабияких здібностей від тренера. Він повинен володіти всім арсеналом сучасних знань, враховувати психологічні, соціальні, матеріально-технічні та інші аспекти підготовки спортсмена.

Професійна підготовка тренера у закладах вищої освіти передбачає формування фахівця, готового до професійної діяльності, який повинен володіти достатніми знаннями, вміннями і навичками у підготовці спортивного резерву та висококваліфікованих спортсменів в обраному виді спорту. Результативність підготовки висококваліфікованих тренерів в освітніх установах – це підсумок спільної праці викладачів,

методистів, самих спортсменів та їх наставників, продуктивність якого визначається здатністю здобувачів до оволодіння професійними компетенціями.

Формування професійної компетентності забезпечується рядом базових характеристик особистості, зокрема, наявністю професійних інтересів, схильності до професії, відсутності протипоказань, а також наступними освітніми умовами: організаційно-педагогічними (навчальний план, розклад, вибір критеріїв оцінки рівня професійної компетентності і т.д.); змістовими (вибір змісту занять, конкретність різноманітних навчальних курсів і їх інтеграція); технологічними (принципи організації освітнього процесу, використання освітніх технологій, методи оцінки та контролю знань); акмеологічними (напрямок і формування у студентів професійних здібностей, діагностика розвитку здобувачів, мотивація професійного розвитку і т.д.).

Наведені вище умови системно реалізуються у компетентісному підході, який ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки і акумулює в себе ряд інших сучасних педагогічних підходів і концепцій: особистісно-орієнтованого, який передбачає організацію освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей і інтересів студентів; проблемно-ситуаційного, що припускає створення навчальних ситуацій різного ступеня проблемності; комунікативного, який забезпечує професійний розвиток особистості в процесі професійного або професійно-орієнтованого спілкування.

Компетентісний підхід передбачає формування професійної компетентності за рахунок методичних та педагогічних підходів, які передбачають відповідну організацію освітнього процесу, а саме: зміну ролі викладача від трансляції знань і способів діяльності до проектування індивідуального особистісного розвитку кожного здобувача та впровадження інноваційних методів стимулювання навчальної діяльності за допомогою вивчення і обміну досвідом, постановки і творчого вирішення проблеми.

Застосування методів навчання сприяють формуванню всіх складових професійної компетентності в залежності від їх особистої схильності. Основними методами, що використовуються в процесі навчання є: проблемно-пошуковий, творчий, ігрові методи, презентації ідей, метод проєктів і т.п.

В структурі освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт» програмні компетентності складаються з: інтегральної компетентності, загальних та фахових компетентностей.

В основі інтегральної компетенції лежить здатність бакалавра з фізичної культури і спорту розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері фізичної культури і спорту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів відповідних наук, і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетенції відповідають напрямку діяльності до яких відносяться: орієнтація у загальних теоретичних, соціально-економічних і організаційно-управлінських питаннях сфери фізичної культури та спорту і освітньої галузі; планування і організація роботи колективу; ресурсне забезпечення; діяльність системи менеджменту та якості праці. Ці компетенції забезпечують готовність спеціаліста з

вищою освітою вирішувати загально професійні завдання у галузі фізичної культури і спорту.

Фахові компетенції – професійно-функціональні та професійно-комунікативні знання та уміння, які забезпечують підготовку спеціаліста до конкретних, для даного напрямку, об'єктів та предметів праці: або учитель фізичної культури, або тренер-викладач, або спортивний менеджер і припускають оволодіння алгоритмами діяльності з моделювання, проєктування, науковим дослідженням у певній професійній сфері [7].

Розвитку загальних компетенцій сприяють наступні психолого-педагогічні умови: проблемна організація освітнього процесу; врахування принципу моделювання наукових досліджень в освіті; організація самостійної науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти; забезпечення наступності та міждисциплінарного зв'язку між обов'язковими загальними та професійними, спеціальними дисциплінами.

Формуванню фахових компетенцій сприяють: орієнтація освітнього процесу у складі вищої освіти на розвиток професійної спрямованості особистості здобувачів, що забезпечить інтерес майбутніх фахівців до професійних проблем і прагнення до їх ефективного вирішення; організація професійного виховання, яка передбачає розвиток професійно значущих особистих якостей, які спираються на положення комунікативного підходу в освіті; забезпечення міждисциплінарної інтеграції змісту ряду загально-професійних дисциплін теорії фізичної культури і спорту, педагогіки та психології.

Становлення фахових компетенцій забезпечується: інтерактивністю навчання, що сприяє оволодінню здобувачами навичками професійного спілкування; впровадженням в освітній процес активних методів навчання і реалізацію ситуативного підходу, які обумовлюють становлення у майбутніх фахівців досвіду у конкретних видах професійної діяльності; розширення соціокультурних і професійних зв'язків вузу з зовнішніми організаціями і соціальними інститутами, що дозволить здобувачам більш ефективно освоювати різні професійні функції; забезпечення внутрішніх міжпредметних зв'язків між загально-професійними та спеціальними психолого-педагогічними дисциплінами (педагогіка, психологія, педагогіка фізичної культури і спорту, спортивна психологія, методика фізичного виховання, основи спортивного тренування) та соціально-економічними (політологія, соціологія, економіка спорту, управління та логістика в спорті), які є базою становлення економіко-управлінських компетенцій.

Отже, професійні компетенції тренера-викладача проявляються як синтез когнітивного аспекту, системи міждисциплінарних структурованих знань, умінь та навичок, особистісних складових (мотивація, професійно-ціннісні орієнтації, здібності, практична підготовка до професійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту) і первинного професійного досвіду, який дозволить фахівцю якісно і кваліфіковано виконувати функціональні обов'язки професійної діяльності.

Науково-педагогічний інтерес до процесу формування організаційно-управлінських компетенцій у студентів фізкультурних вузів вперше з'явився у працях М.В. Прохорової на початку 90-х років ХХ ст. У них описано підхід до процесу підго-

товки спеціаліста з фізичної культури і спорту, з точки зору теорії і практики фізкультурної освіти. Вона вперше у педагогіці вищої школи, теорії і практики фізкультурної освіти поставила проблему управлінської компетентності і обґрунтувала її провідні поняття [8, с. 10].

Аналіз наукових робіт по темі дослідження дозволяє виділити основні змістові характеристики організаційно-управлінської діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: організаційно-управлінська діяльність пов'язана з реалізацією організаційної функції управління та інформаційно-аналітичної функції, що реалізується у процесах отримання, осмислення, систематизації, зберігання, переробки та подачі інформації; при її реалізації завжди здійснюється процес пізнання суб'єктів, об'єктів і ситуацій, якими управляють, аналіз та оцінка вибраного рішення, альтернатива підпорядкування і виконання команд та контролюючих процедур, враховуючи відношення до суб'єктів різної статі, віку, статусу; підсумком здійснення організаційно-управлінської діяльності є вироблення, прийняття і практичне виконання управлінських рішень, що направлені на зміну, у бажаному спрямуванні, стану і ситуації, пізнання, поведінки і діяльності здобувачів (функції планування і мотивації) [13, с. 148]; організаційно-управлінська діяльність не можлива без прояву вольових якостей [3]; організаційно-управлінська діяльність має міжсуб'єктний характер [4, с. 108].

На нашу думку, включення організаційно-управлінської діяльності в перелік видів професійної діяльності, до яких має бути готовий майбутній фахівець з фізичної культури і спорту, було викликано об'єктивною причиною тому, що у змісті всіх професійних стандартів та програм, які відповідають професійній діяльності випускників, що освоїли програму бакалаврату зі спеціальності «Фізична культура і спорт», включені необхідні уміння, знання і навички, які потребують прояву організаційно-управлінських компетенцій [7; 11].

З позиції компетентісного підходу можна виділити наступні структурні компоненти організаційно-управлінських компетенцій: існування стійкої мотивації до отримання досвіду управлінської діяльності; наявність у структурі компетенцій знань з теорії управління; володіння практичними уміннями і навичками, досвідом застосування умінь на практиці; володіння особистісними якостями, які є важливими для управлінської діяльності. Тому у змісті освітньої програми повинні бути передбачені матеріали, які забезпечують формування не тільки організаційно-управлінських знань, але й умінь, досвіду діяльності і особистісних характеристик.

Про це говорять вчені, які займаються формуванням організаційно-управлінських компетенцій у фахівців сфери фізичної культури і спорту. Одні пропонують цілеспрямовано формувати особистісні, предметні інструментальні здібності та вміння, інші – розвивати мотиваційно-особистісний, когнітивно-діяльнісний, комунікативний і рефлексивно-оціночний компоненти управлінської компетенції.

Спираючись на аналіз даних науково-методичної літератури, ми вважаємо за необхідність виділити наступні компоненти організаційно-управлінських компетенцій, які повинні бути сформовані у майбутніх тренерів-викладачів: мотиваційний, когнітивний, практико-діяльнісний, комунікативний і рефлексивний.

Процес формування будь-яких компетенцій (в тому числі організаційно-управлінських) неможливий без наявності у майбутніх фахівців системи мотивів, створення якої повинно стати результатом цілеспрямованої роботи викладачів. Саме вони повинні сприяти усвідомленню студентами значення організаційно-управлінських компетенцій для майбутньої професійної підготовки, у результаті чого у здобувачів повинна виникнути стійка усвідомлена потреба у їх засвоєнні.

В контексті даного дослідження в якості методів і прийомів формування мотиваційного компонента організаційно-управлінських компетенцій були вибрані: методи прикладів, пояснення, переконання, апеляції до цінностей і особистих інтересів, ділові і сюжетно-рольові ігри, кейси і змагання, які рекомендуються спеціалістами з педагогіки і психології вищої школи.

Когнітивний (знанневий) компонент організаційно-управлінських компетенцій направлений на формування теоретичної готовності до здійснення такого виду діяльності і включає в себе систему необхідних управлінських знань. Основний акцент у формуванні даного компонента організаційно-управлінських компетенцій майбутніх тренерів-викладачів повинен бути зроблений не стільки на вивченні теоретичних основ управління персоналом і організаційної поведінки, скільки на практичному застосуванні засобів, методів і прийомів управління у професійно-педагогічній та тренерській діяльності. Даний компонент є фундаментом, методологічною базою організаційно-управлінської компетентності майбутніх фахівців.

Процес формування компетенцій не обмежується процесом передачі знань – перш за все, він передбачає отримання досвіду від реалізації цієї компетенції, тобто у змісті основної професійної освітньої програми повинні бути передбачені завдання, направлені на оволодіння трьома групами організаційно-управлінських умінь: конструктивними, проєктивними і організаційними (практико-діяльнісний компонент організаційно-управлінських компетенцій). Даний компонент відображає розуміння здобувачем принципів професійно-педагогічної, виховної і тренерської діяльності, можливостей та обмежень організаційно-управлінських (педагогічних) впливів; уміння формулювати і вирішувати педагогічні задачі, здійснюючи усвідомлений вибір відповідного управлінського (педагогічного) прийому, залежно від його основних характеристик; включає: розуміння сутності основних етапів (стадій) управлінської діяльності у тренувальному і педагогічному процесах; знання форм, засобів і методів планування, обліку, контролю і оцінки досягнень учнів; практичні навички і уміння працювати з колективом (зокрема, використання різних форм організації занять) з врахуванням специфіки майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Комунікативний компонент організаційно-управлінських компетенцій передбачає «адекватність у сфері міжособистісного сприйняття і взаємодії, гнучкість стилю керівництва, а також здатність встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми» [9, с. 42].

Цей компонент передбачає здатність майбутніх тренерів-викладачів встановлювати педагогічно доцільні відносини з іншими суб'єктами навчального і тренувального процесів, в тому числі, за допомогою технічних засобів комунікації, а також за допомогою різноманітних форм і методів спілкування (вербальних, невербальних).

Ефективна організаційно-управлінська діяльність неможлива без наявності сформованих рефлексивних умінь у суб'єкта управління, тому доцільно виділити рефлексивний компонент організаційно-управлінських компетенцій. Адже рівень педагогічної майстерності залежить від рівня сформованості педагогічної рефлексії, проявами якої є: усвідомлення педагогом мотивів своєї педагогічної діяльності; уміння розділяти особисті проблеми від проблем учнів; здатність ставити себе на місце іншого; здатність до оцінки особистих дій для корегування професійної діяльності.

Рефлексивний компонент організаційно-управлінських компетенцій стає більш затребуваний у випадку появи проблем. Рефлексія, у даному випадку, використовується як засіб для реконструкції проблем і виявлення їх причини, сприяючи тим самим підвищенню організаційно-управлінського впливу. Для розвитку цього компоненту організаційно-управлінських компетенцій спеціалісти у галузі педагогіки та психології вищої школи рекомендують використовувати такі педагогічні прийоми та методи як: мозковий штурм, евристичні методи, метод прямих питань, кейс-метод та ін.

Отже, зміст процесу формування організаційно-управлінських компетенцій майбутніх тренерів-викладачів повинен передбачати виконання завдань: мотиваційного спрямування (формування стійкої і усвідомленої потреби в засвоєнні організаційно-управлінських компетенцій); когнітивного спрямування (формування системи управлінських знань, необхідних для ефективного управління навчальним і тренувальним процесами); практико-діяльнісного спрямування (формування умінь здійснювати планування організаційно-управлінської діяльності, проводити аналіз середовища, приймати управлінські рішення, організовувати і контролювати їх виконання, здійснювати необхідну корекцію, в залежності від отриманих результатів); комунікативного спрямування (формування умінь встановлювати і підтримувати контакти із зовнішнім середовищем, вести переговори, регулювати і попереджати конфліктні ситуації і т.п.).

Потрібно погодитись з думками дослідників, які відмічають, що організаційно-управлінські компетенції майбутніх тренерів-викладачів мають свої особливості і відрізняються від аналогічних компетенцій здобувачів вищої освіти інших спеціальностей. На нашу думку, ці особливості повинні враховуватися під час вибору методологічного підходу для вирішення проблеми формування організаційно-управлінських компетенцій у майбутніх тренерів-викладачів.

Педагогічні умови – це залежності, які забезпечують з необхідною і достатньою повнотою відбір специфічного змісту, форм, методів навчання і виховання учнів для вирішення конкретної педагогічної задачі [10].

Пошук і обґрунтування педагогічних умов формування організаційно-управлінських компетенцій майбутніх тренерів-викладачів не можливий без виділення комплексу педагогічних умов.

До педагогічних умов відносять ті умови, які свідомо створюються в навчальному процесі і які повинні забезпечити найбільш ефективне професійне становлення майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

У той же час науковці, які займаються вивченням педагогічних умов, погоджуються з думкою, що аналізувати потрібно не тільки необхідні та достатні умови, а всі

обставини (умови). При цьому необхідними вважаються ті умови, які є важливими одразу, коли виникає дія, а під достатніми – ті, які неодмінно викликають цю дію.

При визначенні педагогічних умов необхідно враховувати наступні методологічні вимоги: 1) враховуючи системний підхід – виділення умов повинне являти собою систему, тобто певну сукупність взаємопов'язаних елементів; 2) враховуючи діяльний підхід – наявність систематичного контролю на кожному етапі формування логістичної компетентності; 3) враховуючи особистісно-орієнтований підхід – врахування індивідуальних особливостей учнів (здобувачів); 4) враховуючи компетентісний підхід – виділені умови повинні забезпечувати формування логістичної компетентності як в цілому, так і окремих її компонентів; 5) враховуючи контекстний підхід – необхідно, щоб умови сприяли створенню творчого навчального середовища і підвищенню навчально-пізнавальної активності майбутніх тренерів-викладачів.

У даному випадку потрібно розглядати тільки ті педагогічні умови, які володіють організаційними характеристиками (передумови, ситуація, вимоги), що створюються педагогом і забезпечують управління здобувачами, їх діяльність з досягнення педагогічних цілей. У відповідності до своєї концепції автор пропонує виділяти три групи організаційно-педагогічних умов: 1) умови-передумови – попередні педагогічні умови, які припускають можливість здійснення доцільної діяльності; 2) ситуативні умови – педагогічні умови, в яких суб'єкт здійснює цілеспрямовану діяльність; 3) умови-вимоги – нормативні умови та критерії, яким повинні відповідати результати діяльності суб'єкта.

Отже, під педагогічними умовами будемо розуміти сукупність взаємопов'язаних необхідних і достатніх обставин, які володіють методологічними і організаційними характеристиками, створюються педагогом і сприяють переходу майбутніх тренерів-викладачів на вищий рівень сформованості логістичної компетентності.

Аналізуючи науково-методичну літературу з питання визначення педагогічних умов, ми звернули увагу на наступні групи умов, які частіше всього виділяються під час навчання у закладі вищої освіти: умови освітнього середовища (освітній простір), які сприяють побудові відповідної системи мотивів навчання; засоби навчання (підручники, посібники, програми, системи творчих, проблемних завдань); моделюючі умови професійної діяльності; наявність комплексу технологій і методів, які зумовлюють досягнення поставлених педагогічних цілей; оптимальне поєднання різних способів, форм і методів навчальної діяльності; наявність системи педагогічного контролю і зворотного зв'язку зі здобувачами [14].

Вивчаючи науково-методичну літературу з проблеми формування організаційно-управлінських компетенцій майбутніх тренерів-викладачів, ми не могли не звернути увагу на результати дослідження М. В. Прохорової, яке не тільки заклало основи компетентісного підходу у вищій професійній освіті з фізичного виховання, але і стала першою хто заговорив про важливість організаційно-управлінських компетенцій у спеціалістів галузі фізичної культури і спорту [8].

З точки зору М.В. Прохорової умовами ефективності формування організаційно-управлінських компетенцій є: єдність теоретичної і практичної підготовки; здійснення міждисциплінарної інтеграції; диференційований підхід до здобувачів з врахуванням

вихідного рівня організаційно-управлінських компетенцій і його динаміки; неперервність формування організаційно-управлінських компетенцій у навчальному процесі вузу; методична забезпеченість навчального процесу; формування професійно-педагогічного спрямування [8].

Логічне об'єднання цих умов з умовами, отриманими в ході теоретичного аналізу науково-методичної літератури, дозволило нам сформувати структуру педагогічних умов майбутніх тренерів-викладачів і об'єднати їх в три групи.

В першу групу увійшли *умови-передумови*, які дають можливість цілеспрямовано формувати організаційно-управлінські компетенції майбутніх тренерів-викладачів. В якості таких умов виступають: деталізація структури і змісту організаційно-управлінських компетенцій, на основі вимог роботодавців, освітньо-професійних стандартів; формування у здобувачів вищої освіти стійкої мотивації до процесу формування організаційно-управлінських компетенцій (усвідомлення здобувачами теоретичної і практичної значимості організаційно-управлінських компетенцій).

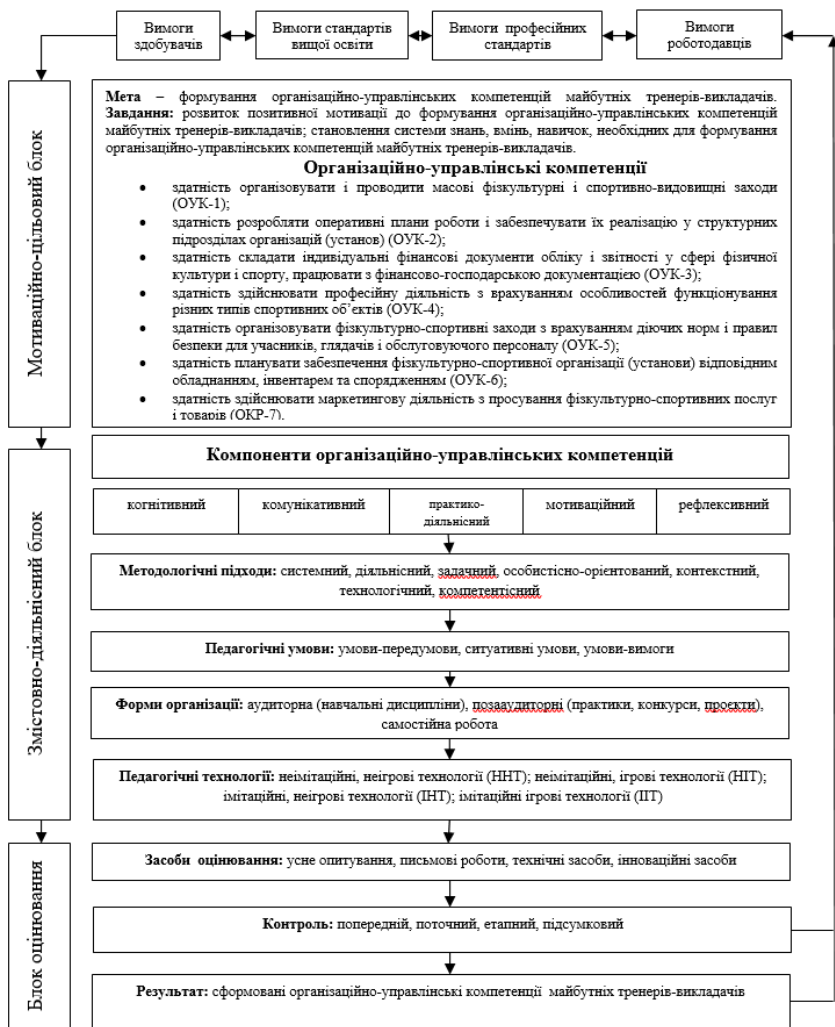
Другу групу умов склали *ситуативні умови*, саме в цих умовах повинне проходити формування організаційно-управлінських компетенцій. До цієї групи можна віднести: методичне та інформаційне забезпечення (як викладачів так і здобувачів вищої освіти) процесу формування організаційно-управлінських компетенцій; міждисциплінарну організацію процесу формування організаційно-управлінських компетенцій; організацію квазіпрофесійної діяльності здобувачів вищої освіти при використанні активних методів і нетрадиційних технологій навчання.

До третьої групи умов (умови-вимоги) віднесли: визначення рівнів сформованості організаційно-управлінських компетенцій; розробку діагностичного інструментарію і засобів оцінювання рівня організаційно-управлінських компетенцій; організацію попереднього, поточного, етапного і підсумкового контролю рівня сформованості організаційно-управлінських компетенцій.

Ці організаційно-управлінські компетенції виявились передумовами для теоретичного обґрунтування моделі формування організаційно-управлінських компетенцій майбутніх тренерів-викладачів (рис.1).

Схема формування організаційно-управлінських компетенцій тренерів-викладачів будується на основі вивчення дисциплін: «Вступ до спеціальності і техніка безпеки», «Теорія і методика фізичного виховання», «Загальна психологія та психологія спорту», «Педагогіка та педагогіка спорту», «Теорія і методика тренерської діяльності в обраному виді спорту», «Економіка спорту і фізичної культури», «Правові аспекти фізичної культури і спорту», «Основи менеджменту та маркетингу в спорті», «Педагогічна практика в закладах середньої освіти», «Виробнича практика (за профілем майбутньої роботи)».

Модель формування організаційно-управлінських компетенцій майбутніх тренерів-викладачів є відкритою, постійно розвивається і при необхідності може поповнитись новими компонентами.

Рис. 1. Модель формування організаційно-управлінських компетенцій майбутніх тренерів-викладачів

Отже, освітнім закладам, які здійснюють підготовку фахівців зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» можна рекомендувати: 1) При розробці навчальних планів та освітньо-професійних програм у змісті професійних (фахових) компетенцій рекомендується передбачити наступні організаційно-управлінські компетенції: здатність організувати і проводити масові фізкультурні і спортивно-видовищні заходи; здатність розробляти оперативні плани роботи і забезпечувати їх реалізацію у стру-

ктурних підрозділах організацій (установ); здатність складати індивідуальні фінансові документи обліку і звітності у сфері фізичної культури і спорту, працювати з фінансово-господарською документацією; здатність здійснювати професійну діяльність з врахуванням особливостей функціонування різних типів спортивних об'єктів; здатність організовувати фізкультурно-спортивні заходи з врахуванням діючих норм і правил безпеки для учасників, глядачів і обслуговуючого персоналу; здатність планувати забезпечення фізкультурно-спортивної організації (установи) відповідним обладнанням, інвентарем та спорядженням; здатність здійснювати маркетингову діяльність з просування фізкультурно-спортивних послуг і товарів; 2) Для того, щоб процес формування організаційно-управлінських компетенцій був більш цілеспрямованим і була можливість вносити необхідні педагогічні корективи, необхідно здійснювати оцінку сформованості організаційно-управлінських компетенцій у здобувачів наприкінці кожного курсу навчання; 3) Для формування і оцінювання сформованості організаційно-управлінських компетенцій і/або їх компонентів доцільно використовувати систему комплексних міжпредметних завдань, кейсів, педагогічних ситуацій, тестів, ділових і рольових ігор, методик з психодіагностики; 4) Під час проведення здобувачами педагогічних практик необхідно підготувати завдання, які сприятимуть прояву організаційно-управлінських компетенцій (актуалізувати їх значення), а також організувати зворотний зв'язок з керівниками баз практик через лист оцінювання, який дозволить не тільки отримати розгорнуту оцінку готовності майбутнього фахівця до здійснення організаційно-управлінської діяльності, але й, за необхідності, вносити корективи у навчальний процес; 5) Протягом всього періоду навчання у вищому навчальному закладі необхідно підтримувати зв'язок з роботодавцями: залучати їх до пошуку найбільш ефективних засобів і методів формування організаційно-управлінських компетенцій майбутніх тренерів-викладачів і процесу оцінювання їх сформованості (під час проходження практик і держаної атестації), проводити круглі столи, науково-практичні та методичні конференції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глузман О. Базові компетентності: сутність значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка і психологія*, 2009. № 2. С. 51–61.
2. Грушева А. Формування управлінської компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки: теорія і практика. Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. 202 с.
3. Имашев А. Формирование организационно-управленческих функциональных компетентностей будущих учителей физической культуры. URL: [http://www.kamqifk.ru/magazin//20_\(3\)_2011/20_\(3\)_2011_10.pdf](http://www.kamqifk.ru/magazin//20_(3)_2011/20_(3)_2011_10.pdf)
4. Колодезникова С. Научно-методические основы формирования управленческой компетентности будущего специалиста по физической культуре и спорте. *Сибирский педагогический журнал*. 2013. № 2. С. 107–111.
5. Макодзей Л. Модель формування управлінської компетентності майбутніх магістрів лісового господарства. *Психолого-педагогічні аспекти формування національної еліти*, 2011. № 3. С. 41–53.

6. Озолин Н.Г. Настольная книга тренера: наука побеждать. М.: Астрель АСТ, 2002. 864 с.
7. Освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура» галузі знань 01Освіта/Педагогіка, кваліфікація: бакалавр фізичної культури і спорту, тренер-викладач з виду спорту, Рівненський державний гуманітарний університет, 2020. 20 с.
8. Прохорова М. Теоретические и методические основы формирования управленческой компетенции специалистов по физической культуре и спорту: автореф. дис. докт. пед. наук: 13.00.04. СПб., 1993. 43 с.
9. Сеитова Р. Формирование коммуникативно-управленческой компетентности у студентов педагогических вузов: дис. канд. пед. наук: 13.00.08. Челябинск, 2012. 208 с.
10. Словник-довідник з професійної педагогіки [ред. А.В. Семенова]. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.
11. Стандарт вищої освіти України для спеціальності 017 Фізична культура і спорт. Видання офіційне. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2021.
12. Терещенко Т. Теоретичні аспекти формування організаційної компетентності майбутніх фахівців. *Науковий вісник університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»*. К.: Міленіум, 2016. Вип. 253. С. 285–289.
13. Шерин В.С. Модель формирования компетентности управленческой деятельности специалиста по физической культуре и спорту. *Вестник Томского государственного университета*. 2011. № 347(июнь). С. 147–150.
14. Шиян Б.М. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту: навч. посіб. Харків: ОВС, 2005. 208 с.